

פרשת בהר

והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי כל הארץ (כה, כג)

כתב הרמב"ם (פכ"ג מכירה ה"ו) שהקונה שדה לזמן קצוב יכול לחפור בו בורות שיחין כמו שקונה קנין עולם, והקשה במל"מ (פי"א שמיטה ה"א) מהא דאיתא בירושלמי סוף השולח דהלוקח שדה בזמן שהיובל נוהג אסור לחפור בו בורות שיחין ומערות, ונלמד מדכתיב ושב לאחוזתו שישב בעינו, הרי להדיא דאסור לחפור בו בורות וזה היפוך מדברי הרמב"ם, וצ"ע. והאריכו בזה האחרונים ליישב שיטת הרמב"ם בכמה פנים. ובחת"ס גיטין (מח, א) תירץ דבמשפטי הממון מותר לחפור בו, דכיון שהוא שלו לזמן קצוב הרי הוא כממכר עולם לזמן זה, ורק דמ"ע מדכתיב ושב לאחוזתו שלא יחפור בו בורות שיחין ומערות עכ"ד.

ויש להוסיף בזה, דהנה בבאר יצחק (יו"ד סי' ל) כתב דאף דבזמן שהיובל נוהג אסור לחפור בה בורות, מ"מ יכול לחפור בור ולכסות אותה אח"כ קודם ששיבנה לבעלים עכ"ד, והביאור הוא כדברי החת"ס דבזמן שהוא ברשותו מותר לחפור בורות שיחין ומערות, ורק דצריך לסתמו כשמחזיר לו למען יתקיים ושב לאחוזתו, וא"כ מבוארים דברי הרמב"ם שהתיר לחפור בורות, שזה אמת אף בזמן שהיובל נוהג.

והנה בתוס' גיטין (מח, א) הקשו למאי דקי"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף, וקי"ל דאחים שחלקו לקוחות המה, א"כ יקשה דלא משכח"ל שיביא ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע, דהלא לקוחות אינן מביאין ביכורים, וכתב בקצוה"ח (סי' רנז סק"ג) ליישב דמה דקי"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף, היינו דוקא בקנה קנין פירות לבד, אך בקנה קנין הגוף לזמן קצוב קי"ל בזה דהוי כקנין הגוף, דהרי יכול לחפור בורות.

ותמה עליו במנח"ח (מצוה של"ט) דהלא להדיא בירושלמי שם אמרו שאסור לחפור בורות בקונה שדה בזמן שהיובל נוהג, וראיתי בשם הגרי"ז גוסטמן זצ"ל ליישב עפ"י דחת"ס דכל מה שאינו יכול לחפור בורות אי"ז מהלכות ממון, אלא דהוא מצוה בעלמא, ולמש"נ יש להוסיף דבאמת מותר לחפור ולחזור ולסתמו, וא"כ ודאי דקנין זה גדול יותר משאר קנין פירות, ושפיר כתב הקצוה"ח דבזה קי"ל דהוי כקנין הגוף.

ואשר יראה בזה ע"ד החידוד, דהנה איתא (גיטין מח, א) דאחר יובל ראשון שכבר נהגו וידעו מענין חזרת היובל, אזי כל מכר אינו אלא קנין פירות עד שנת היובל, דבכל מכר יש אומדנא שלא תמכר אלא עד היובל, א"כ נמצא לפ"ז דכשמחזיר ביובל אינו מחזירו מחמת לתא דשמיטת קרקע, אלא מחמת דין המקח שנמכר למ"א שנה, וכן נקט בקה"י (ר"ה סי' ט. ובחזו"א כתובות סי' עה סק"ב סבר כן בקושיא).

אשר לפ"ז נמצא דכל מקח בזמן שהיובל נוהג הרי"ז כמוכר שדיהו למספר שנים, אשר ע"ז כבר פסק הרמב"ם (פי"א שמיטה ויובל ה"ב) דהמוכר שדיהו לס' שנה אינו יוצא ביובל, דלא נאמר פרשת החזרת שדות אלא במוכר סתם, וא"כ נמצא דכל פרשת יובל לא נאמר בזה, וודאי דמותר לו ללוקח לחפור בו בורות, כמש"נ דכל מה שאסור לחפור אינו אלא מהלכות החזרת שדות, והוא דבר חידוד.

והנה איתא (בב"ב קיב, א) אהא דכתיב שפנחס קבר את אביו אלעזר הכהן בנחלת אפרים שהיה לו, ופריך האיך היה לו לפנחס שדה בנחלת בנימין, דאם קנה השדה נמצא דחוזר ביובל, ונמצא שאלעזר קבור בקבר שאינו שלו, והקשה המל"מ שם תיפו"ל דאינו יכול לקבור את אביו משום שאינו יכול לחפור בורות שיחין בשדה זה, (ותירץ דאפשר קיבל פנחס רשות מהמוכר לקבור את אביו, ויעוין לקמן), ועדין צ"ב. והמנח"ח (מצוה של"ט סקי"ח) תירץ דהלא הקונה שדה לזמן קצוב יכול לחפור בורות כמבואר ברמב"ם שם, וא"כ י"ל דכל מה שאסור לחפור בורות בקונה שדה בזמן שהיובל נוהג, זהו רק במקום שחוזר לבעליה מהלכות היובל, דבזה איכא מ"ע להחזירו כמות שקנאה, ולזה שפיר פריך הש"ס רק משום שיחזור לבעליה, ולא אמר משום איסור חפירות בורות, דהלא היה יכול לקנות לזמן קצוב ולחפור בורות.

פרשת בהר

אך למש"נ ניחא מאד, דהלא באמת בשעה שהקרקע תחת ידו מותר לחפור בורות, וא"כ מן הדין מותר לפנחס לחפור בור ולקבור את אלעזר, ורק דבהגיע זמן היובל מחויב להחזיר לו השדה, והלא בזה שפיר יוכל לכסות את הקבר, ובאופן שאין בזה שום היזק למוכר, וא"כ שפיר מתקיים בזה ושב לאחוזתו, וע"כ מה שלא עשה כן הוא לבל יהא פנחס קבור בקבר שאינו שלו, וזהו דאמר הש"ס דנמצא קבור בקבר שאינו שלו.

והנה כתב המל"מ (שם) דאם המוכר נתן רשות ללוקח שיחפור בורות ברשותו שרי, והשיג המנח"ח שם דגזיה"כ הוא שיחזור השדה בעינו, וא"כ י"ל דלא מהניא רשות מוכר, (וכמו לאו דהארץ לא תמכר לצמיתות דאסור אף ברצון המוכר והלוקח), ודבריו אינן מובנים, ולמש"נ י"ל דהלא באמת מהלכות ממון ליכא שום ריעותא, ורק דמצוה בעלמא הוא להחזירו לבעליה כמות שהוא, וא"כ י"ל דל"מ רשותו של מוכר.

מקור: חבצלת השרון